

You have downloaded a document from
RE-BUŚ
repository of the University of Silesia in Katowice

Title: Przestrzenie życia i edukacji - kilka tendencji, hipotez, uwag o pedagogice społecznej i edukacji międzykulturowej

Author: Alina Szczurek-Boruta

Citation style: Szczurek-Boruta Alina. (2014). Przestrzenie życia i edukacji - kilka tendencji, hipotez, uwag o pedagogice społecznej i edukacji międzykulturowej. W: A. Szczurek-Boruta, B. Chojnacka-Synaszko, J. Suchodolska (red.), "Człowiek w przestrzeni lokalnej - dobre praktyki wspierania rozwoju, aktywizacji i integracji społecznej : konteksty teoretyczne i społeczno-polityczne" (S. 9-20). Toruń : Wydawnictwo Adam Marszałek.

Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Bez utworów zależnych Polska - Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

UNIwersYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Alina Szczurek-Boruta

Przestrzenie życia i edukacji – kilka tendencji, hipotez, uwag o pedagogice społecznej i edukacji międzykulturowej

Potrzeba wielostronnego ujęcia złożonych sytuacji, procesów i zjawisk funkcjonowania człowieka we współczesnym świecie skłania do otwarcia subdyscyplin pedagogicznych na tropy nienależące do ich kanonu czy paradygmatu. Niniejszy tom pt. *Człowiek w przestrzeni lokalnej – dobre praktyki wspierania rozwoju, aktywizacji i integracji społecznej. Konteksty teoretyczne i społeczno-polityczne* inicjuje serię wydawniczą PEDAGOGIKA SPOŁECZNA, redagowaną przez Zakład Pedagogiki Społecznej i Edukacji Międzykulturowej Instytutu Nauk o Edukacji Wydziału Etnologii i Nauk o Edukacji w Cieszynie Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. W serii wyraźnie ekspozować będziemy powiązania pedagogiki społecznej z wiedzą gromadzoną na gruncie pedagogiki porównawczej, specjalnej, filozofii, psychologii, socjologii, antropologii, polityki społecznej i innych nauk. Takie ujęcie przynosi synergię. Podejmiemy próbę integracji subdyscyplin pedagogicznych i różnych dziedzin nauki w celu zbudowania więzi terminologicznych. Płaszczyznami integracji czynimy m.in. kategorie: wychowania, tożsamości, aktywności, wsparcia, środowiska, ogniskujące rzeczywiste wyzwania stojące przed edukacją w jej różnych postaciach w kreującym się demokratycznym społeczeństwie obywatelskim.

Seria oddaje szerokie zainteresowanie człowiekiem w różnych fazach jego życia i środowiskiem jego życia, wykracza poza typowe pola rozważań nauk pedagogicznych. Teksty zawarte w poszczególnych tomach będą prezentowały różne perspektywy: filozoficzną, aksjologiczną, psychologiczną, socjo-

logiczną, wskazywały różne uwarunkowania współczesnych procesów socjalizacji, wychowania i kształcenia.

Realną i konkretną przestrzenią codziennego funkcjonowania człowieka jest środowisko lokalne, szczególnie typ środowiska wychowawczego¹. W tej przestrzeni dzieją się określone praktyki społeczne². Uczestniczą w nich jednostki różniące się pod wieloma względami.

Wielowymiarowość przestrzeni zakłada możliwość wyodrębnienia różnych wymiarów, na których jednocześnie mogą być rozpatrywane reprezentacje człowieka: reprezentacja pod względem wieku, płci, pokrewieństwa; odległości fizycznej: znajomy, sąsiad, mieszkaniec innego kraju; odległości semantycznej – podobieństwa i różnice postaw, zainteresowań; wymiaru społecznego – człowiek tej samej czy innej grupy, klasy, typu pełnosprawny, niepełnosprawny³. Nie pozostaje to bez wpływu na sprawy oświaty, procesy wychowania, edukacji w warunkach wszechobecnej wielokulturowości.

Wielokulturowość jest faktem społecznym⁴ i jako taki można ją opisywać w postaci praktyk społecznych, będących rezultatem interioryzacji struktur świata społecznego ściśle wiążących się z habitusem. Postrzegana jest z jednej strony jako szansa dla współczesnych społeczeństw, z drugiej zaś niepokoi, bo stwarza wizję rozpadu jedności kulturowej, uważanej za pożądaną drogę funkcjonowania państwa⁵. Chociaż, jak stwierdza Tadeusz Lewowic-

¹ T. Pilch, *Środowisko lokalne*, w: D. Lalak, T. Pilch (red.), *Elementarne pojęcia pedagogiki społecznej i pracy socjalnej*, Warszawa 1999, Wyd. Akademickie „Żak”.

² P. Bourdieu, *Struktury, habitus, praktyki*, w: P. Sztompka, M. Kucia (red.), *Socjologia: lektury*, Kraków 2007, Znak; P. Bourdieu, *Szkic teorii praktyki poprzedzony trzema studiami na temat etnologii Kabylów*, tłum. W. Kroker, Kęty 2007, Wyd. Marek Derewiecki.

³ J. Reykowski, Z. Smoleńska, *Przestrzeń psychologiczna a regulacja społecznego zachowania*, „Studia Psychologiczne” 1982, t. XX, nr 2.

⁴ W. Burszta, *Wielokulturowość. Pytania pierwsze*, w: M. Kempny, A. Kapciak, S. Łodziński (red.), *U progu wielokulturowości, nowe oblicza społeczeństwa polskiego*, Warszawa 1997, Wyd. Oficyna Naukowa; T. Lewowicki, *Wielokulturowość i edukacja*, „Ruch Pedagogiczny” 2010, nr 3–4, s. 17; J. Nikitorowicz, *Fenomen wielokulturowości i prognozy rozwoju ku międzykulturowości*, „Edukacja Międzykulturowa” 2012, nr 1.

⁵ Por.: F. Fukuyama, *Kłęska wielokulturowości*, przekł. S. Kowalski, „Gazeta Wyborcza” 3–4 lutego 2007, s. 19–20; H. Mamzer (red.), *Czy kłęska wielokulturowości? Poznań 2008*, Wyd. Fundacji Humaniora; A. Szczurek-Boruta, *Od wielokulturowości do międzykulturowości – od edukacji wielokulturowej do edukacji międzykulturowej*, w: D. Rozmus, S. Witkowski (red.), *Regionalizm w szkolnej edukacji. Wielokulturowość*

ki, „jest zjawiskiem powszechnym – wciąż jednak nie wydaje się dostatecznie »oswojona«, wciąż pozostaje w dużej mierze marnowaną szansą wspólnego tworzenia dóbr kultury duchowej i materialnej, wielostronnej kooperacji, kształtowania warunków szczęśliwego życia ludzi różnych narodowości, ras, wierzeń, kultur”⁶.

Środowisko lokalne jest rozumiane szeroko i obejmuje zarówno instytucje wychowawcze, jak i środowiska naturalne – rodzinę, społeczności lokalne, stowarzyszenia⁷. Środowisko wychowawcze człowieka to także, a może przede wszystkim świat wartości, które człowieka kształtują, a zatem wartości uniwersalne: prawda, dobro, sprawiedliwość, życzliwość dla ludzi. Jednym z obszarów pedagogiki społecznej jest edukacja międzykulturowa. W perspektywie antropologicznej ma ona służyć „wzajemnemu wzbogacaniu kultur, zbliżeniu ludzi i kształtowaniu wspólnie uznawanych światów wartości, postaw tolerancji i akceptowania odmienności”⁸. Jej celem jest wspieranie procesu kształtowania się tożsamości wzbogaconych o elementy różnych kultur, tożsamości wielowymiarowych⁹. Ma prowadzić do otwarcia się na inne społeczności i kultury, do wzajemnego czerpania z dorobku, do wzajemnego wspierania kultur.

Przedmiotem rozważań podjętych w tym tomie jest środowisko wychowawcze, jego konstruowanie w taki sposób, by umożliwiało rozwój osobowy

Zagłębia Dąbrowskiego, Sosnowiec–Dąbrowa Górnicza–Będzin 2009, Wyd. Humanitas; M. Golka, *Imiona wielokulturowości*, Warszawa 2010, MUZA.

⁶ T. Lewowicki, *Edukacja międzykulturowa – bilans otwarcia 2012*, „Edukacja Międzykulturowa” 2012, nr 1, s. 15.

⁷ A. Przeclawska, W. Theiss, *Pedagogika społeczna: nowe zadania i szanse*, w: A. Przeclawska (red.), *Pedagogika społeczna. Kręgi poszukiwań*, Warszawa 1996, Wyd. Akademickie „Żak”.

⁸ T. Lewowicki, *Szkic do teorii zachowań tożsamościowych*, w: T. Lewowicki, E. Ogrodzka-Mazur (red.), *W poszukiwaniu teorii przydatnych w badaniach międzykulturowych*, Cieszyn 2001, UŚ – Filia w Cieszynie, s. 161.

⁹ Przez tożsamość wielowymiarową Tadeusz Lewowicki rozumie „tożsamość harmonijnie łączącą wymiary lokalne, regionalne, państwowe i narodowe, europejskie, a nawet wymiar globalny. (...) obejmuje ona te wymienione wymiary czy płaszczyzny życia”. T. Lewowicki, *O podstawowych warunkach pomysłnej pracy nauczycieli w sytuacji wielokulturowości*, w: T. Lewowicki, E. Ogrodzka-Mazur, A. Szczurek-Boruta (red.), *Praca nauczyciela w warunkach wielokulturowości – studia i doświadczenia z pogranicza polsko-czeskiego*, Toruń 2008, WEiNoE UŚ, WSP ZNP w Warszawie, Wyd. Adam Marszałek, s. 21–22.

człowieka, wspierało kształtowanie się tożsamości wielowymiarowej. Organizowanie środowiska – to jego ulepszanie, przekształcanie w przekonaniu o bezwzględnej wartości człowieka, to wytwarzanie bodźców wychowawczo-wartościowych oraz kompensowanie wpływów ujemnych. Obie sfery działań są ze sobą powiązane. Wiedza i uznanie faktu, że stosunki człowieka ze środowiskiem nie sprowadzają się tylko do wzajemnego oddziaływania, ale że człowiek jest integralną częścią i uczestnikiem tych zdarzeń, jest podstawą edukacji środowiskowej¹⁰.

Zgromadzone w tym tomie teksty dostarczają wiedzy na temat złożonych sytuacji, procesów i zjawisk funkcjonowania człowieka w środowisku lokalnym. Pozwala to określić i poznać rezultaty procesów socjalizacji, wychowania, kształcenia; wskazać szanse i ograniczenia rozwoju, obszary wymagające wsparcia, sprzyja optymalizacji działań pedagogicznych, co jest ważne zarówno ze względu na potrzeby jednostkowe – umiejętne poruszanie się we współczesnym wielokulturowym świecie – jak i cywilizacyjne (współistnienie, współdziałanie, współpraca).

Współczesność stawia człowieka przed koniecznością wyboru, aktywnego działania kreującego jego życie. Rozważania dotyczące aktywizacji jednostek, grup i zbiorowości w środowisku lokalnym mieszczą się w obszarze pedagogiki społecznej i polityki społecznej. Wzmacnianie procesów integracji społecznej, podniesienie aktywności obywatelskiej jednostek to ważne zadania pedagogiki.

Powstaniu tej książki towarzyszyło przekonanie, że wspieranie działań społecznych mających związek z edukacją, inicjatyw edukacyjnych obejmujących kwestie wielo- i międzykulturowości może odbywać się jedynie poprzez zaangażowanie i włączenie w te działania różnych podmiotów samorządów lokalnych, władz gmin, miast, władz powiatu.

Rolą środowiska naukowego jest wspieranie działań instytucji, organizacji i osób fizycznych zajmujących się działalnością związaną z edukacją. Podjęta inicjatywa może służyć współpracy między podmiotami w środowiskach lokalnych, tworzeniu lokalnego forum współpracy pomiędzy przedstawicielami środowisk kształtujących rozwój jednostkowy, społeczno-kulturowy i gospodarczy społeczności lokalnej, urzeczywistnieniu celów i zadań edukacji

¹⁰ J. A. Pielkowska, *Wybrane problemy edukacji środowiskowej*, w: E. Marynowicz-Hetka, J. Piekarski, E. Cyrańska (red.): *Pedagogika społeczna jako dyscyplina akademicka. Stan i perspektywy*, Łódź 1998, Wyd. UŁ, s. 325–339.

międzykulturowej, integracji środowisk zajmujących się problematyką dzieci, młodzieży, dorosłych i seniorów.

Świadomość misji pedagogiki społecznej jako nauki praktycznej, szeroko pojętej służby człowiekowi i społeczeństwu, potrzeba uruchamiania sił ludzkich, sił społecznych, a także świadomość wzajemnych korzyści i szans płynących ze współpracy środowisk naukowych z otoczeniem społeczno-gospodarczym zarówno w kontekście rozwoju nauki, jak i rozwoju środowiska lokalnego znajdują wyraz w zaproszeniu do współpracy przy powstawaniu tej książki naukowców z różnych środowisk akademickich, polskich i zagranicznych, jak również różnych podmiotów: instytucji samorządowych (Starostwo Powiatowe w Cieszynie, Urząd Miejski w Cieszynie), ich poszczególnych wydziałów, jednostek, oraz organizacji pozarządowych.

Publikację cechuje różnorodność tematyki i form zgromadzonych w niej opracowań. Na zbiór składają się teksty z czterech kręgów tematycznych: społeczność lokalna – teoria i problemy praktyczne; aktywizacja jednostek, grup i zbiorowości na terenie powiatu cieszyńskiego; doświadczenia w zakresie edukacji międzykulturowej w Polsce i poza jej granicami; socjoterapia – jako forma wspierania rozwoju dzieci i młodzieży.

Artykuły i komunikaty z badań niosą ważne przesłania adresowane do pedagogiki, praktyki oświatowej i do polityki społecznej. To w edukacji pokłada się duże nadzieje na tworzenie ładu społecznego sprzyjającego rozwojowi i aktywizacji jednostek, grup i zbiorowości.

Wielostronny ogląd spraw związanych z pedagogiką społeczną sprzyja poznawaniu różnorodnych poglądów i podejść metodologicznych, inspirowanie do nowych poszukiwań, szerszych badań i dyskusji, zachęca do podsumowania, uogólnień, proponowania nowych ujęć teoretycznych i sugestii praktycznych.

Tom ten zarysowuje panoramę problemów, które są ważne zarówno dla różnych subdyscyplin pedagogicznych, jak i polityki społecznej. Jest wyrazem otwartości stanowiącej niezbywalny element organizującego pedagogikę społeczną paradygmatu. Skomplikowanie rzeczywistości społecznej staje się coraz większe, co wzmacnia konieczność porównywania ujęć, podejść metodologicznych i uzyskiwanych wyników. Nie w izolacji naukowej należy szukać rozwiązywania problemów uznanych za istotne. Zgromadzone w tym tomie studia ukazują wybrane problemy współczesności, które są przedmiotem badań i zainteresowań różnych dyscyplin, w tym także pedagogiki. Nie rezygnując z rejestrowania i rozwiązywania polskich proble-

mów, trzeba korzystać z doświadczeń i osiągnięć naukowych innych krajów, przełamując bariery wszelkiego typu ograniczeń. Dlatego tak ważne jest poszerzenie naszej wiedzy o sposobach uprawiania i sytuacji pedagogiki społecznej, edukacji międzykulturowej – jednego z jej obszarów, a także andragogiki w innych krajach i poznanie problemów, które są podejmowane w refleksji pedagogicznej poza granicami naszego kraju, w tym wypadku w Czechach i na Słowacji.

W pierwszym dziale zgromadzono teksty teoretyczne dotyczące środowiska lokalnego, koncentrujące uwagę na kategoriach regionalizmu, lokalizmu, zagrożeniach i szansach funkcjonowania środowiska lokalnego w globalnym społeczeństwie. W drugim – obszarem rozważań uczyniono relacje między jednostką a konkretną społecznością lokalną i ich konsekwencje dla szeroko rozumianej praktyki społecznej. Podejmowanie wspólnych wyzwań i przedsięwzięć z samorządem lokalnym tworzy lepsze warunki życia i pracy w środowisku. Dział otwiera tekst Starosty Cieszyńskiego ukazujący dobre przykłady wspierania i aktywizacji osób wymagających szczególnej pomocy. Powiat cieszyński należy do Śląska Cieszyńskiego, bardzo często traktowanego jako środowisko swoiste, ze względu na wielowyznaniowość, kapitał społeczny, doświadczenia historyczne, łączenie idei dziedzictwa kulturowego z ideami wielokulturowości i międzykulturowości, a także graniczne położenie¹¹. Śląsk Cieszyński jest traktowany w tych rozważaniach jako swoiste laboratorium działań i procesów występujących w Polsce i w Europie. W warunkach radykalnych zmian systemowych szczególnie przydatna jest znajomość regionu, w którym zmiany te następują szybciej i intensywniej, mogąca być punktem wyjścia nie tylko do rozwoju teorii naukowych, ale i również do polityki lokalnej, regionalnej, narodowej. Może być studium eksperymentalnym przemian w zachowaniach społecznych występujących w warunkach wielokulturowości. Ludziom z centrum obce jest życie w tym szczególnym typie kultury (przenikanie kultur, swobodna wymiana ludzi i poglądów).

¹¹ B. Bazieli (red.), *Śląsk – etniczno-kulturowa wspólnota i różnorodność*, Wrocław 1995, Wyd. UW; I. Bukowska-Floreńska, H. Rusek (red.), *Śląsk Cieszyński i inne pogranicza w badaniach nad tożsamością etniczną, narodową i regionalną. Studia etnologiczne i antropologiczne*, t.1, Katowice 1997, Wyd. UŚ; D. Kadłubiec, *Uwarunkowania cieszyńskiej kultury ludowej*, Czeski Cieszyn 1987, ZG PZKO; A. Szcurek-Bo-ruta, *Kapitał społeczno-kulturowy i poczucie tożsamości wielowymiarowej na Śląsku Cieszyńskim*, „Studia Edukacyjne” 2008, nr 8, s. 87–104.

W poszczególnych tekstach zebranych w dziale trzecim ukazano dobre przykłady działań w zakresie edukacji międzykulturowej dotyczące wspierania rozwoju indywidualnego, społecznego i kulturalnego jednostek, grup, zbiorowości podejmowane w placówkach edukacyjnych, lokalnych instytucjach i stowarzyszeniach w kraju i poza jego granicami. Dopełnieniem rozważań teoretycznych są komunikaty z badań, prezentacje efektów realizowanych projektów edukacyjnych, kulturalno-edukacyjnych, socjalnych, pomocowych i innych wśród dzieci, młodzieży, dorosłych.

Warto podkreślić, że w procesie przetwarzania środowiska życia, którego niezbędnym elementem jest odnajdywanie i ujawnianie sił ludzkich, szczególnego znaczenia nabiera jego wymiar aksjologiczny. Modelem działań edukacyjnych uwzględniających potrzeby reprezentantów różnych kultur, różnych grup kulturowych zamieszkujących w określonym środowisku, motywującym ich do aktywnego uczestnictwa jest edukacja międzykulturowa, która wspiera pluralizm wśród uczniów, nauczycieli, członków społeczności, opiera się na poznaniu innych oraz siebie, doświadczeniu, wiedzy, działaniach zmierzających do zlikwidowania podziałów oraz rozwoju demokratycznych zasad społecznej sprawiedliwości. Społeczno-pedagogiczna perspektywa orientowania działania społecznego¹² w odniesieniu do różnych obszarów: opieki, pomocy, pracy socjalnej, pracy społeczno-kulturalnej, rewalidacyjnej, socjoterapii, kształcenia ustawicznego, wydaje się ważna dla edukacji międzykulturowej, która daje aksjologiczną ofertę kształtowania świata przyjaznego ludziom.

Na gruncie pedagogiki społecznej prowadzi się refleksje wokół spożytkowania sił ludzkich/społecznych w celu kształtowania i przekształcania/przetwarzania środowiska. Termin siły społeczne, jako środki zapewniające możliwe przekształcenie środowiska, pojawia się w związku z problematyką małej

¹² Świadome działanie jest obecne w pedagogice społecznej od początku jej powstania, jako refleksji nad działaniem i namysłu nad przygotowaniem do działania (zob. H. Radlińska, *Pedagogika społeczna*, Wrocław 1961, Ossolineum), jest kategorią centralną z uwagi na pragmatyczny wymiar tej dyscypliny stosowanej (podaję za: E. Marynowicz-Hetka, *Pedagogika społeczna. Podręcznik akademicki*, t. 1, Warszawa 2007, WN PWN, s. 77). E. Marynowicz-Hetka sporządza inwentarz problemów epistemologicznych i metodologicznych związanych z tą kategorią pojęciową, wskazuje na społeczno-pedagogiczny wymiar działania, wielość przestrzeni (zob. E. Marynowicz-Hetka, *Pedagogika społeczna. Podręcznik akademicki*, t. 1, cyt. wyd., s. 92–110). O działaniu w sytuacji społeczno-pedagogicznej pisze też M. Winkler (M. Winkler, *Pedagogika społeczna*, przekł. M. Wojdak-Piątkowska, Gdańsk 2009, GWP).

ojczyzny (jako element konstytuujący tożsamość indywidualną i społeczną) i koncepcji edukacji środowiskowej¹³.

Koncepcja edukacji międzykulturowej jest bliska społeczno-pedagogicznej perspektywie przekształcania środowiska, w której podkreśla się wymiar partycypacyjny, obejmujący przygotowanie do zmiany, jej projektowanie, aktywność wszystkich podmiotów danej społeczności. Celem takiego działania w szerszym wymiarze może być rozwój społeczności lokalnej.

Głównym obszarem rozważań podjętych w dziale czwartym są wybrane koncepcje teoretyczne socjoterapii oraz jej praktyczne zastosowania w pracy z grupami dzieci i młodzieży niedostosowanych społecznie w różnych instytucjach i placówkach do tego powołanych. Ranga podejmowanych spraw znajduje odzwierciedlenie w praktyce społecznej – w aspekcie pedagogicznym, psychologicznym i terapeutycznym. Autorzy koncentrują się na zaprezentowaniu koncepcji socjoterapii, metod i technik pracy, zasad konstruowania programów korekcyjnych, wskazują na wybrane aspekty szeroko rozumianej diagnozy jako warunku skutecznego oddziaływania. Interesujący wydaje się również kontekst społeczny i środowiskowy w planowaniu i podejmowaniu działań socjoterapeutycznych.

Powstaniu tej książki towarzyszy przekonanie o tym, że przedstawienie konkretnych praktycznych rozwiązań w zaproponowanych obszarach tematycznych, udział w dyskusji na temat potrzeb i oczekiwań dzieci, młodzieży, dorosłych i seniorów żyjących w wielokulturowej przestrzeni lokalnej różnych państw oraz możliwości ich zaspokojenia staną się źródłem inspiracji do podejmowania nowych rozwiązań w pracy z tymi grupami w środowisku lokalnym.

Tom ten zawiera oryginalne teksty polskich, słowackich i czeskich autorów, które powstały z inspiracji i przy znaczącym udziale różnych środowisk naukowych – Ostravská Univerzita v Ostravé, Czechy; Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, Słowacja; Prešovská Univerzita w Preszowie, Słowacja; Wydział Etnologii i Nauk o Edukacji Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach – szczególnie zaangażowanych w rozwój pedagogiki społecznej, andragogiki, krzewienie edukacji międzykulturowej. Jest wyrazem wrażliwości pedagogów na sprawy człowieka, ukazuje użyteczność i praktyczną przydatność prowadzonych przez nich badań. Znajdują się tu rozważania teoretyczne, rozwa-

¹³ W. Theiss, *Edukacja środowiskowa. Zarys problematyki*, „Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze” 1996, nr 10, s. 4–5.

żania prowadzone na gruncie wyników badań, jak i opisy działań praktycznych przyczyniających się do pozytywnych zmian w otoczeniu. Aktywizację stymuluje kreatywność, a jest ona wypadkową indywidualnych predyspozycji jednostki i warunków społecznych, swoistego kontekstu. Zgromadzone w tym tomie opracowania mają wysoki walor poznawczy i praktyczną doniosłość. Przekształcenie zbiorowości terytorialnych w upodmiotowione społeczności lokalne stanowi, zdaniem wielu ekspertów, jedną z wyraźniejszych dróg prowadzących do budowy społeczeństwa obywatelskiego.

Mam nadzieję, że publikacja tej książki ułatwi wymianę poglądów i doświadczeń, pomoże w nawiązaniu dialogu badaczy i praktyków pedagogiki społecznej w różnych krajach. Wspólne starania o zbliżenie różnych społeczeństw, społeczności i ich kultur są przecież i nadal będą bardzo potrzebne.

Bardzo dziękujemy znakomitym Recenzentom: Pani dr hab. Ewie Jarosz i Panu Profesorowi Wiktorowi Rabczukowi za życzliwe, cenne uwagi i merytoryczne sugestie.

Publikacja została przygotowana przez Zakład Pedagogiki Społecznej i Edukacji Międzykulturowej. Wydanie tej książki stało się możliwe dzięki niezmiennej przychylności, pomocy władz akademickich Uniwersytetu Śląskiego Wydziału Etnologii i Nauk o Edukacji w Cieszynie, Stowarzyszenia Wspierania Edukacji Międzykulturowej oraz Starostwa Powiatowego w Cieszynie. Wszystkim osobom, które przyczyniły się do powstania publikacji, pragniemy wyrazić uznanie i podziękowania.

Bibliografia

- Bazielich B. (red.), *Śląsk – etniczno-kulturowa wspólnota i różnorodność*, Wrocław 1995, Wyd. UW.
- Bukowska-Floreńska I., Rusek H. (red.), *Śląsk Cieszyński i inne pogranicza w badaniach nad tożsamością etniczną, narodową i regionalną. Studia etnologiczne i antropologiczne*, t. 1, Katowice 1997, Wyd. UŚ.
- Bourdieu P., *Struktury, habitus, praktyki*, w: P. Sztompka, M. Kucia (red.), *Socjologia: lektury*, Kraków 2007, Znak.
- Bourdieu P., *Szkic teorii praktyki poprzedzony trzema studiami na temat etnologii Kabylów*, tłum. W. Kroker, Kęty 2007, Wyd. Marek Derewiecki.
- Burszta W., *Wielokulturowość. Pytania pierwsze*, w: M. Kempny, A. Kapciak, S. Łodziński (red.), *U progu wielokulturowości, nowe oblicza społeczeństwa polskiego*, Warszawa 1997, Wyd. Oficyna Naukowa.

- Fukuyama F., *Kłęska wielokulturowości*, przekł. S. Kowalski, „Gazeta Wyborcza”, 3–4 lutego 2007.
- Golka M., *Imiona wielokulturowości*, Warszawa 2010, MUZA.
- Kadłubiec D., *Uwarunkowania cieszyńskiej kultury ludowej*, Czeski Cieszyn 1987, ZG PZKO.
- Kwiatkowski S., *Problem integracji subdyscyplin pedagogicznych*, w: J. Góral-Pótroła, B. Walasek-Jarosz (red.), *Interdyscyplinarność pedagogiki*, t. 1, Kielce 2012, WSEiNS w Kielcach.
- Lewowicki T., *Edukacja międzykulturowa – bilans otwarcia 2012*, „Edukacja Międzykulturowa” 2012, nr 1, s. 15.
- Lewowicki T., *O podstawowych warunkach pomyślnej pracy nauczycieli w sytuacji wielokulturowości*, w: T. Lewowicki, E. Ogrodzka-Mazur, A. Szczurek-Boruta (red.), *Praca nauczyciela w warunkach wielokulturowości – studia i doświadczenia z pogranicza polsko-czeskiego*, Toruń 2008, WEiNoE UŚ, WSP ZNP w Warszawie, Wyd. Adam Marszałek.
- Lewowicki T., *Szkic do teorii zachowań tożsamościowych*, w: T. Lewowicki, E. Ogrodzka-Mazur (red.), *W poszukiwaniu teorii przydatnych w badaniach międzykulturowych*, Cieszyn 2001, UŚ – Filia w Cieszynie.
- Lewowicki T., *Wielokulturowość i edukacja*, „Ruch Pedagogiczny” 2010, nr 3–4.
- Mamzer H. (red.), *Czy kłęska wielokulturowości?* Poznań 2008, Wyd. Fundacji Humaniora.
- Marynowicz-Hetka E., *Pedagogika społeczna. Podręcznik akademicki*, t. 1, Warszawa 2007, WN PWN.
- Nikitorowicz J., *Fenomen wielokulturowości i prognozy rozwoju ku międzykulturowości*, „Edukacja Międzykulturowa” 2012, nr 1.
- Palka S. (red.), *Pogranicza pedagogiki i nauk pomocniczych*, Kraków 2004, Wyd. UJ.
- Pilch T., *Środowisko lokalne*, w: D. Lalak, T. Pilch (red.), *Elementarne pojęcia pedagogiki społecznej i pracy socjalnej*, Warszawa 1999, Wyd. Akademickie „Żak”.
- Radlińska H., *Pedagogika społeczna*, Wrocław 1961, Ossolineum.
- Pielkowska J.A., *Wybrane problemy edukacji środowiskowej*, w: E. Marynowicz-Hetka, J. Piekarski, E. Cyrańska (red.), *Pedagogika społeczna jako dyscyplina akademicka. Stan i perspektywy*, Łódź 1998, Wyd. UŁ.
- Przećławska A., Theiss W., *Pedagogika społeczna: nowe zadania i szanse*, w: A. Przećławska (red.), *Pedagogika społeczna. Kręgi poszukiwań*, Warszawa 1996, Wyd. Akademickie „Żak”.
- Reykowski J., Smoleńska Z., *Przestrzeń psychologiczna a regulacja społecznego zachowania*, „Studia Psychologiczne” 1982, t. XX, nr 2.
- Szczurek-Boruta A., *Kapitał społeczno-kulturowy i poczucie tożsamości wielowymiarowej na Śląsku Cieszyńskim*, „Studia Edukacyjne” 2008, nr 8, s. 87–104.
- Szczurek-Boruta A., *Od wielokulturowości do międzykulturowości – od edukacji wielokulturowej do edukacji międzykulturowej*, w: D. Rozmus, S. Witkowski (red.), *Regionalizm w szkolnej edukacji. Wielokulturowość Zagłębia Dąbrowskiego*, Sosnowiec–Dąbrowa Górnicza–Będzin 2009, Wyd. Humanitas.
- Szymański M.J., *Pedagogika – zintegrowana nauka społeczna i humanistyczna*, w: J. Góral-Pótroła, B. Walasek-Jarosz (red.), *Interdyscyplinarność pedagogiki*, t. 1, Kielce 2012, WSEiNS w Kielcach.

Theiss W., *Edukacja środowiskowa. Zarys problematyki*, „Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze” 1996, nr 10.

Winkler M., *Pedagogika społeczna*, przekład M. Wojdak-Piątkowska, Gdańsk 2009, GWP.

Summary

The need for a multisided approach to complex situations, processes and phenomena related to human functioning in the multicultural world urges pedagogical subdisciplines to open to the trails which do not belong to their canon or paradigm. What is emphasized in this volume are the associations between the issues of social pedagogy and the knowledge acquired in the field of special pedagogy, andragogy, psychology, sociology, anthropology and other sciences. Such an approach results in synergy. An attempt at the integration of pedagogical subdisciplines and other sciences is undertaken in order to establish terminological links. The following categories constitute the integration platforms: the Other, identity, activeness, support, environment. All of them focus on real challenges for education in its different forms in the democratic citizen society which is being created.

What is a real and concrete space of man's daily functioning is the local environment, a specific type of the educational environment. Some particular social practices take place here with the participation of Others – individuals who differ in many respects.

Thoughts concerning the activation of individuals, groups and communities in the local environment are situated in the area of social pedagogy and social politics. Enhancing the processes of social integration and increasing individuals' civil activeness (through building a local forum of cooperation between representatives of environments which shape individual development as well as socio-cultural and economic development of the local community) are important tasks for pedagogy.

Key words: the Other, activeness, local environment, multiculturalism, social pedagogy, intercultural education

Translated by Agata Cienciąła

NOTA O AUTORZE

Alina Szczurek-Boruta – profesor nadzwyczajny Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, doktor habilitowany w zakresie nauk humanistycznych, pedagog, kierownik Zakładu Pedagogiki Społecznej i Edukacji Międzykulturowej Instytutu Nauk o Edukacji, Wydziału Etnologii i Nauk o Edukacji w Cieszynie, zastępca przewodniczącego Stowarzyszenia Wspierania Edukacji Międzykulturowej, opiekun Koła Naukowego Edukacji Międzykulturowej, członek m.in. Polsko-Czeskiego Towarzystwa Naukowego, Zespołu Pedagogiki Kultury i Edukacji Międzykulturowej przy KNP PAN, Zespołu Pedagogiki Społecznej przy KNP PAN.

Autorka 4 monografii pedagogicznych, współredaktor 15 monografii wydawanych w serii „Edukacja Międzykulturowa”, zastępca redaktora naczelnego czasopisma „Edukacja Międzykulturowa”. Główne kierunki działalności naukowej i specjalności to pedagogika wczesnoszkolna, pedagogika społeczna, pedagogika międzykulturowa.